

DIDAKTIK O`YINLAR – MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING MANTIQUIY TAFAKKURINI O`STIRISH VOSITASIDIR

Adhamova Dildora Rustamjon qizi “Maktabgacha ta’lim psixologiyasi va pedagogikasi” yo’nalishining 4 kurs talabasi

Didaktik o'yinlar – maktabgacha yoshdagi bolalarning mantiqiy tafakkurini o'stirish vositasidir. Didaktik o'yinlar – bu bolalarni o'qitish, o'rganish va rivojlantirish maqsadida maxsus ishlab chiqilgan o'yinlardir. Ular nafaqat bolalar uchun qiziqarli, balki ta'lim jarayonining samarali vositalaridan biridir. Maktabgacha yoshdagi bolalarning mantiqiy tafakkurini o'stirish, ular uchun zarur bo'lgan kognitiv (bilish) ko'nikmalarini rivojlantirishda didaktik o'yinlarning roli juda katta.

Mantiqiy tafakkur – bu bolalarning obyektiv dunyo haqida ongli, to'g'ri tasavvurlar hosil qilishiga yordam beradigan va ularni tahlil qilish, solishtirish, sabab va oqibatlarni ajratish, umumlashtirish, mantiqiy xulosa chiqarish qobiliyatidir. Mantiqiy tafakkurning rivojlanishi bolalarning aqliy va ijtimoiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi.

Didaktik o'yinlarning mohiyati va ahamiyati shundan iboratki, didaktik o'yinlar – bu bolalarga bilim va ko'nikmalarni o'rganishda faol ishtirok etish imkonini beradigan interaktiv o'yinlardir. Ular o'rgatuvchi elementlarni o'z ichiga oladi va bolalarning kognitiv rivojlanishiga yordam beradi.

Didaktik o'yinlar, asosan, quyidagi maqsadlarga xizmat qiladi:

- Diqqat va xotirani rivojlantirish: O'yinlar bolalarning diqqatini jamlash, xotira va eslab qolish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.
- Mantiqiy fikrlashni rivojlantirish: Bolalar o'yinlar orqali muammo hal qilish, o'xshashliklarni va farqlarni ajratish, sabab-oqibatni tushunish kabi mantiqiy ko'nikmalarni o'rganadilar.
- Ijodiy tafakkurni rivojlantirish: Didaktik o'yinlar bolalarga yangi vaziyatlarga moslashish, turli usullarda fikrlash va ijodiy yondashuvni o'rgatadi.
- Emotsional va ijtimoiy rivojlanish: O'yinlar bolalar o'rtasida ijtimoiy aloqalarni mustahkamlash, bir-biriga yordam berish va o'zaro hamkorlikni rivojlantirishga imkon beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun didaktik o'yinlar turlari:

- Ranglar va shakllar o'yinlari: Bolalarga shakllar, ranglar va o'lchamlar haqida tushunchalarni o'rgatadi. Misol uchun, shakllarni tanib olish va ularni moslashtirish.
- Soni va miqdorni o'rganish o'yinlari: Raqamlar va sonlar haqida asosiy tushunchalar, shuningdek, miqdorlarni taqqoslash (masalan, "kattaroq", "kichikroq") o'rgatish uchun ishlatiladi.

- Pazl va konstruktiv o'yinlar: Bolalar mantiqiy fikrlashni rivojlantirish uchun turli xil shakllar va qismlardan bir butun birlashmalarni tuzishadi.

- Mazmunli o'yinlar: Tasavvur va mantiqiy tahlilni rivojlantiruvchi o'yinlar (masalan, "Kim nima qildi?" yoki "Nima bo'lishi mumkin?").

- Rangli va shaklli kartalar bilan o'yinlar: Bu o'yinlar bolalarga ob'ektlarni tasniflash, o'xshashliklar va farqlarni ajratish imkonini beradi.

Didaktik o'yinlar bolalarning mantiqiy tafakkurini quyidagi jihatlariga ta'sir qiladi:

- Mantiqiy tahlil qilish: O'yinlar bolalarga ob'ektlar, shakllar yoki ranglar o'rtasidagi bog'liqliklarni tushunishga yordam beradi. Masalan, "Bu to'p qanday shaklda?" yoki "Qaysi rangdagi olma eng katta?" kabi savollar mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi.

- Sabab-oqibat aloqalarini tushunish: Bolalar o'yinlar orqali "agar... bo'lsa..." kabi sabab-oqibat munosabatlarini o'rganadilar. Misol uchun, "Agar bu qog'ozni mo'ylov bilan tutsak, u qattiqlashadi".

- Yig'ish va solishtirish ko'nikmalari: Shakllarni yoki ranglarni yig'ish va taqqoslash bolalarga ob'ektlarni tasniflash va guruhlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

- Xulosalar chiqarish: O'yinlar bolalarga natijalar va xulosalar chiqarishni o'rgatadi. Misol uchun, bolalar turli o'yinlarda muvaffaqiyatga erishish uchun o'z xulosa va qarorlarini qabul qilishlari kerak bo'ladi.

Didaktik o'yinlar yordamida bolalarni o'qitishning metodikalari quyidagilardan iborat:

- O'yinlar qiziqarli va motivatsion bo'lishi kerak: O'yinlarni boshlashdan oldin bolalar bu faoliyatdan zavq olishlarini ta'minlash muhimdir. Agar o'yin bolaga qiziqarli bo'lsa, u o'rganish jarayonida faol qatnashadi.

- Bolalarning yoshiga moslashtirish: O'yinlar har bir bolaning yoshiga va rivojlanish darajasiga mos bo'lishi kerak. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun oddiy va sodda o'yinlardan boshlash lozim.

- Nazorat va qo'llab-quvvatlash: Bolalar o'yinlarda mustaqil ishlashlari mumkin, lekin ular doimo o'qituvchi yoki tarbiyachining yordamiga muhtoj bo'lishi mumkin. O'yin davomida bolalar o'z xatolarini tuzatib, to'g'ri xulosalarga kelishadi.

Xulosa qilib aytganda, didaktik o'yinlar maktabgacha yoshdagi bolalarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Ular bolalarga turli bilimlarni o'rgatish, mantiqiy tahlil qilish va o'zaro aloqalarni rivojlantirishga yordam beradi. O'yinlar yordamida bolalar nafaqat bilim olishadi, balki ijtimoiy va emotsional rivojlanishda ham yutuqlarga erishadilar. Shunday qilib, didaktik o'yinlar o'qitish va tarbiyalash jarayonining ajralmas qismiga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh.Xasanova "Bolalarni maktabga tayyorlash" ma'ruza matni.2018 y.
2. M.Hakimova, M.Ma'rufova "Bolalarni ijtimoiy moslashuvi" 2021 y.
3. Chorlieva, D. (2020). DIAGNOSTICS AS A BRANCH OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL KNOWLEDGE AND TYPE OF RESEARCH ACTIVITY OF A TEACHER. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 8(3).
4. Choriyeva, D. (2022). TARBIYACHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNIKANING ROLI. Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar, 1(24), 101-103.
5. Чориева, Д. А. (2021). МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ С АГРЕССИВНЫМИ ДЕТЬМИ. In Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста (pp. 152-161).
6. Чориева, Д. А. (2019). Педагогическая диагностика в условиях дошкольного образования. Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации, 86.
7. Чориева, Д. А., & Ражабова, Г. Ф. (2022). ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ДИАГНОСТИЧЕСКОГО СРЕДСТВА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. Results of National Scientific Research International Journal, 1(6), 327-343.
8. Чориева, Д. А. (2022). ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКА ФАОЛИЯТИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ШАХСГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.9.09.014> Чориева Дурдона Анваровна Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети Мактабгача таълим факультети Мактабгача таълим психологияси ва педагогикаси кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), в. б. доценти. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (9), 99-102.
9. Babayeva D.R. Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi. O'quv qo'llanma.T.: TDPU, 2017.
10. Yo.Irisbayeva "Bolalarni maktabga tayyorlash" o'quv slubiy qollanma 2019 y.www.mdo.uz – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi sayti. <http://www.lex.uz>– O'zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari ma'lumotlar milliy bazasi sayti.